

MONITOR

Divosa-monitor 2011 - deel 2

# Maximaal vermogen

Over win-winsituaties in  
gemeentelijk participatiebeleid

[www.divosa.nl](http://www.divosa.nl)

Divosa



*"Angela werkt vanuit de sociale werkvoorziening in de thuiszorg."*

Divosa-monitor 2011 - deel 2

## Maximaal vermogen

Over win-winsituaties in gemeentelijk participatiebeleid

## Dankwoord

Wie onderzoek doet naar de koppeling tussen de Wmo en de Wwb moet ook zelf op zoek naar synergie. Dit deel van de Divosa-monitor 2011 is dan ook tot stand gekomen met hulp van partijen en experts uit het Wmo-domein.

Dank gaat uit naar Marian van der Klein van het Verwey-Jonker Instituut en Rogier den Uyl van RadarAdvies die hebben meegekeken naar de vragenlijst, en naar Marjet van Houten van Movisie die net als Marian van der Klein feedback heeft gegeven op de eindrapportage. Hun inbreng heeft het eindresultaat verbeterd. Natuurlijk blijft Divosa verantwoordelijk voor de inhoud van dit deel van de Monitor.

Divosa is ook dank verschuldigd aan de LCGW en RadarAdvies die de vragenlijst binnen hun netwerk hebben verspreid, waardoor die ook kon worden voorgelegd aan managers van afdelingen welzijn.

Tot slot bedankt Divosa alle respondenten die de vragenlijst hebben ingevuld en daarmee hebben bijgedragen aan een duidelijker beeld van gemeentelijke activiteiten op het grensvlak van twee grote participatiewetten.

# Inhoud

Dankwoord	4
Voorwoord	6
Analyse Divosa-monitor 2011-deel 2: Maximaal vermogen	8
Belangrijke feiten en cijfers Divosa-monitor	12
<b>Inleiding</b>	<b>15</b>
<b>Hoofdstuk 1</b>	
<b>Koppeling van Wwb en Wmo in beleid en organisatie</b>	<b>16</b>
1.1 Integraal participatiebeleid	17
1.2 Participatievisie	21
1.3 Taakvelden en budgettaire verantwoordelijkheid participatiebeleid	23
<b>Hoofdstuk 2</b>	
<b>Koppeling van Wwb en Wmo in de uitvoering</b>	<b>28</b>
2.1 Welke doelgroepen hebben baat bij de koppeling van Wwb en Wmo?	30
2.2 Participatieprojecten met de doelstellingen van de Wmo als uitgangspunt	32
2.3 Participatieprojecten met de doelstellingen van de Wwb als uitgangspunt	36
2.4 Samenwerkingspartners bij participatieprojecten	39
2.5 Nog geen koppeling van Wwb en Wmo	44
<b>Hoofdstuk 3</b>	
<b>Voordelen en knelpunten van de koppeling tussen Wwb en Wmo</b>	<b>46</b>
3.1 Voordelen	47
3.2 Knelpunten	49
<b>Hoofdstuk 4</b>	
<b>Conclusie</b>	<b>54</b>
<b>Bijlage</b>	
Methodologische verantwoording	57
Begrippenlijst	59
Literatuur	63

## Voorwoord

Menige gemeente zal met spanning afwachten wat de nieuwe decentralisaties op het sociaal domein teweeg zullen brengen. Er staan enorme veranderingen op stapel met de Wet werken naar vermogen, met de decentralisatie van een deel van de Awbz naar de Wmo en straks de jeugdzorg. Grote verantwoordelijkheden gaan over naar gemeenten. Die gaan gepaard met flinke budgetten, maar ook met aanzienlijke kortingen daarop, terwijl de gemeentelijke begrotingen al weinig florissant zijn. En van decentraliseren wordt het niet vanzelf goedkoper. Integendeel!

Kunnen we de mensen die straks voor zorg en ondersteuning bij gemeenten aankloppen nog wel de ondersteuning bieden die ze nodig hebben? En kunnen we het echt goedkoper? We hopen dat het antwoord ja is. Dat zijn we verplicht aan de kwetsbare mensen voor wie we er willen zijn.

Er zijn ook ideeën. Het verhaal is al oud: als gemeenten er in slagen om hun verschillende taken op een slimme manier met elkaar te verbinden, betekent dat dubbele winst. Winst voor de inwoners, omdat zij centraal staan in plaats van de verschillende regelingen van de gemeente. En winst voor de gemeente, omdat slimme uitvoerders voor minder geld betere resultaten bereiken. Al bij de introductie van de Wmo zagen we mogelijkheden voor een koppeling met de andere gemeentelijke participatiewet: de Wwb. Maar tot nu toe kunnen we over de resultaten niet opscheppen, zo blijkt uit het tweede deel van de monitor.

Eerlijk is eerlijk. Er zijn goede voorbeelden en mooie projecten op het grensvlak van de Wwb en de Wmo, maar het bereik van dit soort initiatieven is nog klein. Zeker als je bekijkt hoe groot de groep eigenlijk is voor wie betaald werk nog ver weg is. Verkokering, financiële schotten en problemen om resultaten inzichtelijk te maken (vooral op financieel vlak) staan een echt integrale

aanpak in de weg. Ook de beperkte inzetbaarheid van Wwb'ers vraagt nog om creatieve oplossingen. Bovendien leunen de activiteiten zwaar op de inzet van het participatiebudget, waarvan binnenkort minder dan de helft overblijft. Gemeenten staan daarmee voor een grote opgave. De drie decentralisaties zijn alleen succesvol uit te voeren als gemeenten op zoek gaan naar de samenhang en die ten volle benutten. Wie niet snijdt in overlap, wie geen slimme verbindingen zoekt, wie niet probeert zorg- en ondersteuningsvragen anders te beantwoorden, gaat de eigen burgers benadelen.

Wanneer ik kijk naar de gretigheid waarmee lokale uitvoerders en beleidsmakers, ambtenaren en politici discussiëren over de nieuwe wetten, maak ik me geen zorgen. Maar er is grote behoefte aan kennis. Aan vakmanschap. Aan inspirerende voorbeelden van andere gemeenten en bewezen effectieve interventies. En aan methodieken die medewerkers handvatten geven voor de nieuwe klantbenadering die zich richt op eigen kracht. Gemeenten bereiden zich voor op een grote en ingewikkelde operatie en dat vraagt om reflectie, het toetsen van ideeën en het uitwisselen van kennis.

Managers van sociale diensten spelen daarin een belangrijke rol. Ook zij moeten de discussie over de samenhang en de zoektocht naar kennis en vakmanschap aanjagen. Ook zij moeten zoeken naar verbindingen en daar op onderdelen zelf de regie in nemen. In hun organisatie krijgen zij als eerste te maken met een decentralisatie en op hun taakveld vallen vooralsnog de grootste financiële bommen. Schakelen en verbinden is al jaren ons motto, laten we dat vooral blijven waarmaken.

**Want we weten voor wie we het doen.  
En we hebben geen alternatief.**

*René Paas, voorzitter Divosa*

# Analyse Divosa-monitor 2011 deel 2 - Maximaal vermogen

## Over win-winsituaties in gemeentelijk sociaal beleid

Bezuiniging op bezuiniging op bezuiniging. In de sociale sector vallen klappen. Vooral bij de mensen van wie de geluksmachine hapert. Wil de gemeente nog iets voor hen betekenen, dan is het nu tijd voor een omslag in denken en doen.

Wat zijn de stapeffecten van al die bezuinigingen in de sociale sector? Krijgen kwetsbare mensen het té hard voor hun kiezen? Veel lokale bestuurders, managers en professionals uit de wereld van werk, inkomen en zorg liggen wakker van deze kwestie. En terecht: er ligt een immens pakket van ingrepen in de Wet werk en bijstand, de Wajong en de Wet sociale werkvoorziening en een baaiert aan bezuinigingen op allerlei vormen van zorg en welzijn. In 2012 worden re-integratiebudgetten van gemeenten gehalveerd en nu al kunnen veel sociale diensten de mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt geen perspectief meer bieden. Er is geen geld en menskracht voor.

### Win-winsituaties

Hoe kunnen we nog wat betekenen voor de mensen met een stokkende geluksmachine? Gaan zij door het ijs zakken? Blijven de maatschappelijke consequenties beperkt? Het valt moeilijk te zeggen. Maar lijdzaam afwachten is zinloos en onproductief. Het is hard nodig dat iedereen participeert, ook de mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Wie nog iets voor hen wil betekenen moet anders denken en anders werken.

Het gaat ten eerste om een andere benadering van burgers. Gemeenten moeten keuzes maken in wie ze nog wel en wie ze niet meer (of anders) gaan helpen. Want met gerichtere of selectievere dienstverlening is winst te behalen. Het

is menselijk om iemand in nood alle zorgen uit handen te nemen, maar zo'n hulpverleningsreflex smoort de eigen kracht van mensen in goede bedoelingen. Iedereen heeft eigen hulpbronnen, hoe klein en schraal ook. Vaak hebben die slechts een zwengel nodig.

Voor de groep die echt ondersteuning nodig heeft moeten we een maximaal vermogen zien te halen uit een minimale hoeveelheid middelen. Hoe? Met integraal beleid en efficiënt opereren door activiteiten en budgetten te bundelen. Win-winsituaties creëren dus. Voor de mensen die (nog) niet kunnen werken, liggen er kansen op het grensvlak van de Wmo en de Wwb (straks de Wet werken naar vermogen). De doelgroepen van de dagbesteding en de sociale werkvoorziening lijken op elkaar. En binnen het lokale welzijnswerk kunnen uitkeringsgerechtigden een nuttige en gewaardeerde tegenprestatie leveren.

### Schotten

Het zijn geen nieuwe ideeën, maar tot nu toe komt de verbinding tussen de Wmo en de Wwb nog maar moeizaam van de grond, zo blijkt uit deze Divosa-monitor. 70% van de sociale diensten wil Wwb'ers inzetten voor lokaal welzijnswerk, maar slechts 30 tot 40% doet dat ook echt; en vaak niet eens structureel. Nog minder gemeenten zoeken binnen het lokale Wmo-beleid naar participatie- of re-integratiemogelijkheden voor hun Wwb-klienten (maximaal 40%). Het aantal mensen dat hiermee geholpen is, blijft bovendien klein: maximaal 4% van het gemeentelijk bijstandsbestand. En dat terwijl ruim 40% van de bijstandsgerechtigden op de onderste twee treden van de participatieladder staat en tot de potentiële doelgroep behoort.

Hoe komt dat? De voordelen zijn helder, maar de praktijk is weerbarstig. Niet alle Wwb'ers zijn zomaar inzetbaar voor vrijwilligerswerk. Begeleiding blijft nodig vanwege hun belemmeringen op psychisch, sociaal of medisch vlak. En ook op institutioneel niveau zijn er struikelblokken. Schotten in de financiering staan wat dat betreft op één. Maar het ontbreken van een integrale beleidsvisie en verkokering binnen de gemeente blijft ook een groot probleem.

### Van woorden via kennis naar daden

Het is tijd voor een nieuwe start. De bezuinigingen dwingen daar toe. De invoering van de Wet werken naar vermogen en de decentralisatie van de Awbz-begeleiding en de jeugdzorg bieden ook kansen, hoewel die niet zomaar te verzilveren zijn. Die weerbarstige praktijk is niet opeens te temmen.

Anders werken vraagt een immense inzet van gemeenten; vooral van hun medewerkers van hoog tot laag in de organisatie. Vakmanschap en kennis zijn daarbij van groot belang. Net als snel zicht op alle toekomstige budgetten, klantenaantallen en wettelijke kaders. Want wat betekenen de decentralisaties in de praktijk en op de werkvloer? En wat moeten we anders organiseren in de gemeente, achter het loket en tussen de oren van de medewerkers?

### Gezamenlijk optrekken

Er zijn en komen voorbeelden van waaruit gemeenten verder kunnen werken. Arnhem experimenteert al een tijd met de inzet van participatiecoaches. In Almere en Sittard-Geleen zijn goede ervaringen opgedaan met participatiehuizen en activeringscentra in de wijk. En in sommige gemeenten werken Wsw'ers al in dezelfde projecten als de mensen met Awbz-begeleiding. In Utrecht start op 1 januari 2012 een pilot met wijkteams die zorgvragen integraal aanpakken.

Maar goede ideeën komen niet zomaar tot bloei, leren we uit deze monitor. Er moeten bruggen gebouwd tussen tot nu toe verkokerde taakvelden en het ontbreekt nog aan kennis waarmee gemeenten stappen vooruit kunnen zetten.

Van woorden via kennis naar daden dus. Dat is de uitdaging. Managers van sociale diensten willen daarin samen optrekken met collega-professionals uit zorg en welzijn en met kennisinstituten en branche-organisaties uit het veld. De mooie voorbeelden en goede ideeën moeten gedeeld en verder ontwikkeld worden. Vakmanschap moet tot wasdom komen. Op een knooppunt van kennis ontstaan de beste initiatieven. Daar groeit de ruimte voor verandering.

### Kansen voor de toekomst

Voor sociale diensten ziet Divosa voornamelijk de volgende kansen om de raakvlakken van Wwnv met Wmo/Awbz uit te buiten:

1. Er is winst te halen - in geld, maar ook in prestaties en menselijk geluk - als maatschappelijke professionals bij het uitvoeren van verschillende regelingen intensiever samenwerken voor klanten met meervoudige problematiek. Denk aan een gezamenlijke diagnose en aanpak.
2. Gemeenten moeten vaker een beroep doen op de eigen kracht van mensen.
3. Er zit een overlap in de doelgroep van de arbeidsmatige Awbz-dagbesteding en de sw-beschut werk. De decentralisaties bieden gemeenten de ruimte om dit beter in te richten.
4. Gemeenten kunnen mensen met een uitkering als vrijwilliger inzetten voor het voorzieningenpakket van de Wmo. Zo betekenen ze iets voor anderen en leveren een tegenprestatie voor hun uitkering.
5. Gemeenten kunnen aanbieders van zorg- en welzijnsactiviteiten en andere diensten vragen om leerwerkplekken, activiteiten of banen voor mensen met een uitkering (*social return on investment*).

# Belangrijkste feiten en cijfers Divosa-monitor 2011 - deel 2

## Hoe is het gemeentelijk participatiebeleid ingericht?

- > Driekwart van de gemeenten heeft een visie op participatie. Die visies zijn samen te vatten in algemene termen als 'iedereen actief' en 'iedereen moet (naar vermogen) meedoen in de samenleving'. De nadruk ligt daarbij op zaken als zelfredzaamheid, eigen verantwoordelijkheid en eigen kracht.
- > 26% van de sociale diensten maakt deel uit van een dienst die het hele Wmo-beleid uitvoert. 45% van de sociale diensten voert onderdelen van de Wmo uit. 30% van de sociale diensten doet niets met de Wmo.
- > De budgettaire verantwoordelijkheid voor de Wmo ligt volgens 45% van de sociale diensten bij een ander onderdeel van de gemeente.

## Hoeveel gemeenten maken een koppeling tussen Wmo- en Wwb-beleid?

- > 70% van de gemeenten vindt het belangrijk om vanuit de Wmo een koppeling te maken met de Wwb. Het gaat dan bijvoorbeeld om de inzet van uitkeringsgerechtigde vrijwilligers in het lokale welzijnsbeleid. 30 tot 50% van de gemeenten doet dit ook echt door staand beleid of een pilot. Grofweg is 3 tot 4% van de Wwb'ers actief in dergelijke projecten.
- > Minder gemeenten maken een koppeling met de Wmo vanuit de doelstellingen van de Wwb. Rond de 40% organiseert dagbestedingsprojecten voor moeilijke doelgroepen als daklozen en verslaafden of wil dat gaan doen. 70% van de gemeenten ziet binnen het welzijnswerk mogelijkheden voor werkervaringsplaatsen voor klanten of maakt daar al gebruik van. Ook hier gaat het om een klein deel van de Wwb'ers: 1 tot 2% van het totale klantenbestand.

## Hoe ziet de uitvoering eruit?

- > Gemeenten financieren de trajecten die een koppeling maken tussen de Wmo en de Wwb vooral uit het participatiebudget. Wmo-gelden zijn een tweede belangrijke financieringsbron.
- > Vier op de vijf gemeenten stelt dergelijke trajecten ook open voor Wsw'ers, Wajongers, nuggers en Ww'ers.
- > De resultaten van het participatiebeleid op het grensvlak van de Wmo en de Wwb worden vooral gemonitord door het aantal deelnemers te tellen. Ook de participatieladder is een veel gebruikt monitoringsinstrument.

## Wat zijn de knelpunten?

- > De beperkte inzetbaarheid en capaciteiten van Wwb'ers vormen het meest genoemde knelpunt bij trajecten op het grensvlak van de Wmo en de Wwb. Ook worden die trajecten bemoeilijkt door schotten in de financiering en doordat het lastig is de resultaten inzichtelijk te maken.

# Inleiding

In 2007 werd de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) ingevoerd. Deze wet bundelt activiteiten die het burgers mogelijk maken om mee te doen aan de samenleving. Net als de Wet werk en bijstand (Wwb) wordt de Wmo uitgevoerd door de gemeente. Omdat beide wetten bovendien participatie en eigen regie van kwetsbare burgers stimuleren liggen er kansen voor koppeling in beleid en uitvoering. Het was tot nu toe onduidelijk in welke mate gemeenten die kansen aangrijpen.

In 2010 onderzocht het Verwey-Jonker Instituut hoe gemeenten de koppeling tussen Wmo en Wwb uitwerken in hun beleidsplannen. Dit tweede deel van Divosa-monitor 2011 bouwt daarop voort en beantwoordt de volgende vragen:

1. Maken gemeenten in beleid en organisatie een koppeling tussen Wwb en Wmo?
2. Hoe vaak voeren gemeenten al activiteiten uit op het grensvlak van Wwb en Wmo?
3. Wat zijn succesfactoren en knelpunten voor dit soort activiteiten?

Deze eerste kwantitatieve inventarisatie is gebaseerd op de resultaten van een enquête die in maart 2011 onder managers en directeurs van sociale diensten in Nederland is gehouden. In mei 2011 is de vragenlijst ook uitgezet bij managers van afdelingen welzijn.

Aan het onderzoek deden 133 sociale diensten mee die samen 213 gemeenten vertegenwoordigen. Door de hoge respons bij de grote steden dekken de resultaten 84% van het totale bijstandsbestand in Nederland. Onder kleinere gemeenten ligt de respons lager, waardoor de resultaten voor deze groep indicatief zijn. Van de managers van de afdelingen welzijn hebben er 64 deelgenomen. Deze monitor geeft dus op landelijk niveau een representatief beeld. In de bijlage is een uitgebreide responsverantwoording opgenomen.



# Hoofdstuk 1

## Koppeling van Wwb en Wmo in beleid en organisatie

### Koppeling van Wwb en Wmo in beleid en organisatie

Maken gemeenten in beleid en organisatie een koppeling tussen Wwb en Wmo? Dit hoofdstuk maakt het participatiebeleid van gemeenten inzichtelijk en laat zien hoe breed (of smal) het takenpakket is van sociale diensten en afdelingen welzijn.

#### 1.1 Integraal participatiebeleid

Al voor de invoering van de Wmo heeft Divosa onderzocht welke kansen die wet sociale diensten biedt voor integraal participatiebeleid en welke keuzes ze daarbij moeten maken.<sup>1</sup> Dat onderzoek liet zien dat er verschillende raakvlakken zijn tussen Wwb en Wmo:

##### Kansen voor integraal participatiebeleid

1. Beide wetten vergroten de zelfredzaamheid en participatie van burgers.
2. Beide wetten bieden voorzieningen om burgers snel de regie over hun eigen leven terug te geven.
3. Beide wetten zijn gericht op kwetsbare burgers.
4. Bij beide wetten ligt de verantwoordelijkheid voor beleid, financiën en uitvoering bij de gemeente.

Dit biedt in theorie kansen voor projecten op het terrein van zorg en welzijn voor mensen die zowel gebruik maken van de Wmo als van de Wwb. Een andere mogelijkheid is om re-integratie- en participatieactiviteiten ten goede te laten komen aan de doelgroep van Wwb en Wmo. Dergelijk integraal beleid is prettig voor de doelgroep en efficiënt en effectief voor gemeenten.

<sup>1</sup> Divosa (2005) De Wmo: voor wie, door wie? Keuzes en kansen voor sociale diensten, Utrecht

## Belemmeringen voor integraal participatiebeleid

Het Verwey-Jonker Instituut heeft in 2010 in het kader van het innovatieprogramma “Iedereen telt mee” een verkennende studie gedaan naar dergelijke gemeentelijke initiatieven op het kruispunt van de Wwb en Wmo.<sup>2</sup> De studie laat zien er in de praktijk nog weinig vernieuwende projecten zijn. Hiervoor ziet het instituut drie oorzaken.

1. Verschillen in de visie op participatie. De Wmo gaat uit van maatschappelijke participatie; de Wwb van arbeidsparticipatie. Maatschappelijke participatie komt in de Wwb wel voor, maar vooral als een eerste stap op weg naar arbeidsparticipatie.
2. Verkokering. In veel gemeenten zijn de Wwb en de Wmo ondergebracht op verschillende afdelingen of diensten waardoor er weinig zicht is op elkaars elkaars beleid en activiteiten en weinig onderlinge afstemming.
3. Gescheiden financieringsstromen. Wmo-bestedingen liggen vaak langdurig vast. Integrale projecten moeten dus gefinancierd worden met Wwb-gelden, maar het deel van het participatiebudget dat onder Wwb valt, is alleen bedoeld voor re-integratieactiviteiten (geoormerkt als werkdeel). Dit maakt het voor de sociale dienst lastig projecten te financieren.

Deze belemmeringen zijn te overbruggen, maar dat vereist wel onderlinge afstemming en een gedeelde visie op participatie. De noodzaak om dat te doen wordt steeds groter door toenemende bezuinigingen op participatiebudgetten.

2 Stavenuiter, M. & Klein, M. van der (2010). Op het kruispunt van twee wetten. Gemeentelijke samenhang van Wmo en Wwb. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

## Meer met minder: integraal participatiebeleid cruciaal

Gemeenten staan voor grote veranderingen en bezuinigingen op het gebied van werk, inkomen en zorg die de noodzaak van efficiënt en effectief besteden van de beschikbare budgetten voor participatie vergroten.

### Druk op de Wmo

Sinds 2011 hebben gemeenten 200 miljoen minder te besteden op het terrein van de Wmo. Uit een inventarisatie onder 250 Wmo-professionals blijkt dat deze bezuinigingen leiden tot een versobering van de Wmo.<sup>3</sup> Aan de andere kant neemt het aantal mensen dat een beroep doet op de Wmo toe:

- > Vanaf 2012 wordt er gesneden in persoonsgebonden budgetten (pgb's), waardoor minder mensen hun zorg zelf mogen regelen en voor ondersteuning moeten aankloppen bij de gemeente.
- > Vanaf 2013 valt de extramurale Awbz-begeleiding onder de Wmo; in eerste instantie zijn gemeenten verantwoordelijk voor nieuwe Awbz-cliënten, vanaf 2014 voor alle cliënten. Deze taken gaan over naar gemeenten met een decentralisatiekorting, dus er zal minder geld voor beschikbaar zijn dan nu.
- > De jeugdzorg moet uiterlijk in 2016 aan gemeenten zijn overgedragen. Ook hier kort het Rijk op de beschikbare budgetten.

### Druk op de re-integratiegelden

Vanaf 2012 bezuinigt het Rijk op het participatiebudget, vooral op het geld voor re-integratie (het werkdeel). Hierdoor zullen gemeenten in 2014 nog maar een derde van dit participatiebudget tot hun beschikking hebben.

Voor 1 januari 2013 staat de invoering van de Wet werken naar vermogen gepland. Deze wet waar de Wwb, de Wij, de Wsw en delen van de Wajong in

3 Doteye Government Solutions (2011). Besparingsprogramma Wmo 2011. Heerhugowaard.

opgaan, geeft gemeenten de verantwoordelijkheid voor de participatie en re-integratie van meer klanten die zij met minder geld moeten helpen. Er komt een nieuw ontschot re-integratiebudget waarin het werkdeel van de Wwb wordt samengevoegd met de Rijksuitgaven voor de Wsw en re-integratiegelden voor de Wajongers die overkomen naar gemeenten. Ook op de Rijksbijdrage voor de Wsw wordt bezuinigd. De vergoeding per Wsw-plek gaat omlaag.

### Gevolgen van bezuinigingen

Uit het eerste deel van de Divosa-monitor 2011 blijkt dat de bezuinigingen vooral gevolgen hebben voor de groepen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. De focus komt meer te liggen op instroompreventie en uitstroom naar werk.<sup>4</sup> Het lijkt er op dat diensten vooral gaan bezuinigen op relatief dure instrumenten als loonkostensubsidies en gesubsidieerde arbeid. Ook sociale activering krijgt minder aandacht, wat vooral ten koste zal gaan van de ondersteuning van de klanten op de onderste treden van de participatieladder. Omdat gemeenten activiteiten op het grensvlak van de Wmo en de Wwb nu vaak uit het participatiebudget financieren, betekenen de kortingen op dit budget dat gemeenten ook moeten nadenken over de toekomst van deze activiteiten en projecten.

### Meer met minder

Om kwetsbare inwoners met krimpende budgetten toch te helpen om maatschappelijk te participeren moeten gemeenten meer gaan doen met minder geld. De noodzaak voor efficiënt samenwerken en integraal beleid wordt dus alleen nog maar groter.

## 1.2 Participatievisie

Participatie is een breed begrip. Meedoen staat vaak centraal in het participatiebeleid van gemeenten, maar de definitie daarvan kan verschillen. Voor activiteiten op het grensvlak van de Wwb en Wmo is het van belang dat alle betrokken diensten of afdelingen binnen de gemeenten een eenduidige visie op participatie hebben. Een gedeelde participatievisie is dus een succesfactor voor integraal beleid.

### Is er een participatievisie?

De meeste gemeenten hebben een participatievisie. Van de afdelingen welzijn heeft 22% geen participatievisie en één is die nu aan het ontwikkelen. Van de sociale diensten heeft 15% geen participatievisie en bij 10% is de visie nog in ontwikkeling.

### Wat staat er in de participatievisie?

Er zijn geen opvallende inhoudelijke verschillen in visie tussen afdelingen welzijn en de sociale diensten, dus we bespreken de participatievisie verder op gemeenteniveau. Gemeenten vatten hun participatievisie vaak samen in algemene bewoordingen als 'iedereen actief' en 'iedereen moet (naar vermogen) meedoen in de samenleving'. Vaak leggen ze nadruk op zelfredzaamheid (economisch, sociaal of maatschappelijk), eigen verantwoordelijkheid en eigen kracht. Burgers die zichzelf niet kunnen redden, kunnen hulp krijgen van gemeenten. Begrippen die aan de orde komen zijn:

*Mantelzorg, vrijwilligerswerk, (tegengaan van) sociaal isolement en vereenzaming, deelname aan maatschappelijke activiteiten (op sportief, cultureel, sociaal en educatief gebied), emancipatie, integratie, inburgering, educatie, persoonlijke ontwikkeling, hulp aan de burens, zorg voor anderen, sociale samenhang en binding in de gemeente/dorp/wijk, leefbaarheid, taal als basis voor participatie, stimuleren talentontwikkeling, betrokkenheid bij de samenleving, sociale activering, armoede-*

<sup>4</sup> Divosa-monitor 2011 deel 1 (2011). Grenzen verleggen. Sociale diensten en participatiebevordering. Utrecht: Divosa.

*beleid, re-integratie, algemene voorzieningen die door vrijwilligers worden uitgevoerd als klussendienst en boodschappendienst, (tegengaan van) schulden, bijdrage leveren aan buurt of wijk, meehelpen op school van kinderen, ondersteuning van burgers met beperkingen.*

Sommige gemeenten vinden dat burgers iets terug moeten doen voor hun uitkering, bijvoorbeeld in de vorm van vrijwilligerswerk. Andere vinden maatwerk en uitgaan van de vraag van de klant belangrijk.

### Is er een koppeling tussen Wwb en Wmo?

Het is uit de antwoorden niet goed op te maken of er een koppeling is tussen Wwb en Wmo, want die wordt meestal niet expliciet beschreven in de participatievisie. Als werk genoemd wordt in de participatievisie komt dat vaak wel op de eerste plaats. Opvallend weinig gemeenten hebben het over samenwerking met instanties en organisaties in de gemeente. Ook benoemen ze weinig tot geen doelgroepen.

“Er zijn aparte participatievisies bij Soza en Wmo. Bij beiden staan eigen regie en het ondersteunen van eigen kracht centraal.”

“Er is geen participatienota vastgesteld. In de praktijk proberen we wel relaties te leggen.”

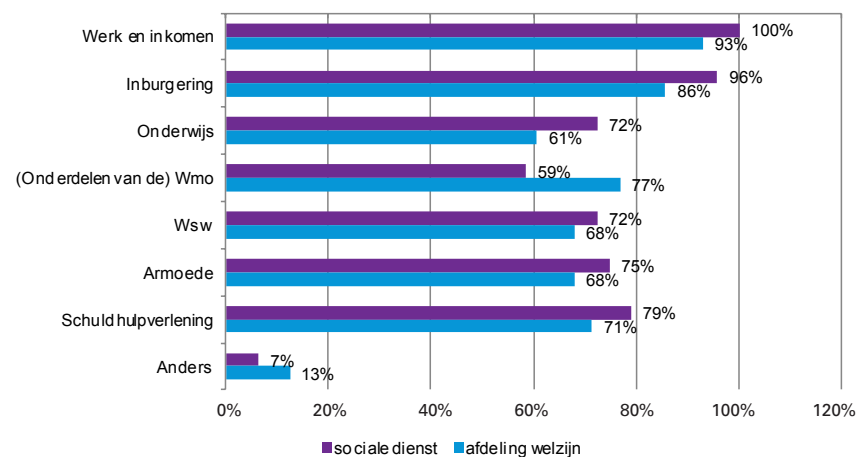
Drie sociale diensten melden dat er in hun gemeente een participatiecentrum is of wordt opgestart.

## 1.3 Taakvelden en budgettaire verantwoordelijkheid participatiebeleid

De reikwijdte van het participatiebeleid verschilt per gemeente. Hoe meer taakvelden onder dezelfde afdeling of dienst vallen hoe makkelijker het is om breed opgezet beleid te maken.

Figuur 1. Taakvelden van gemeentelijk participatiebeleid

### Welke taakvelden maken deel uit van het participatiebeleid?



Werk en inkomen maken bij bijna alle gemeenten deel uit van het participatiebeleid en ook inburgering valt er in de meeste gevallen onder. Logischerwijs antwoorden afdelingen welzijn vaker dan sociale diensten dat (onderdelen van) de Wmo onder het participatiebeleid vallen. De andere onderdelen - schuldhulpverlening, armoede, Wsw (sociale werkvoorziening), onderwijs, inburgering en werk & inkomen - worden door sociale diensten vaker genoemd.

## Buurtvoorlichter

“Mensen proberen te betrekken bij activiteiten die plaatsvinden in de wijk, dat is wat we als buurtvoorlichters doen. Vooral allochtone mensen proberen we zo achter de geraniums vandaan te halen”, vertelt Suzan uit Amersfoort. “We flyeren voor bijvoorbeeld het opknappen van meubels in de buurtwerkplaats. Of we melden dat de wijkverpleegkundige weer terug is. Eind vorig jaar hebben we een actie gehouden waarbij mensen met een minimuminkomen een opgetuigde kerstboom kregen. We gaan dan echt de deuren langs.”

De buurtaanpak verbaast mensen wel eens. “‘Komt u me dat persoonlijk vertellen?’ vragen ze dan. Ze waarderen het zeer en de opkomst bij informatieavonden is dan ook vele malen hoger dan voorheen.”

Suzan kwam in de bijstand terecht nadat haar relatie was stukgelopen en ze weer alleen kwam te wonen. Haar herinneringen aan die periode in de bijstand zijn niet echt plezierig. “Je bent al je privacy kwijt. Je moet alles overleggen; dat voelt niet prettig. Ik ben eens vergeten 1,69 euro winst op een paar aandeeltjes op te geven. Daar kreeg ik 20 euro boete voor.”

Door de gemeente is ze vorig jaar gevraagd te solliciteren naar een van de zeven plaatsen als buurtvoorlichter. Dat is een bbl-traject Helpende zorg en welzijn niveau 2, waarbij de deelnemers een dag in de week naar school gaan en drie dagen in de week werken. “Ik heb nu een participatieovereenkomst met de gemeente en ontvang ook salaris. Eigenlijk was het een traject van een jaar, maar ik ben gevraagd te blijven als begeleider van de nieuwe lichter. Hierbij volg ik de opleiding Medewerker maatschappelijke zorg niveau 3.”

Bij haar bezoeken aan de deur komt Suzan regelmatig schrijnende gevallen tegen. Of in ieder geval: wat schrijnende gevallen lijken. Want als buurtvoorlichter mag ze niet ‘achter de deur’. Wel kan ze vermoedens doorgeven aan de wijkverpleging.

Het begeleiden van de andere buurtvoorlichters vindt ze wel eens moeilijk. “Het zijn tenslotte volwassen mensen die zelf al genoeg hebben meegemaakt. Die laten zich niet zo makkelijk sturen.”

Waar ze over vijf jaar wil staan, weet ze nog niet precies. “Ik hoop volgend jaar werk te vinden in de maatschappelijke zorg en misschien niveau 4 en 5 te halen. In de toekomst zou ik graag in een buurthuis of zorginstelling werken. Veel bejaarde mensen lopen immers het risico te vereenzamen. “



*'In de toekomst zou ik graag in een buurthuis of zorginstelling werken'*

## Wie voert de taken uit?

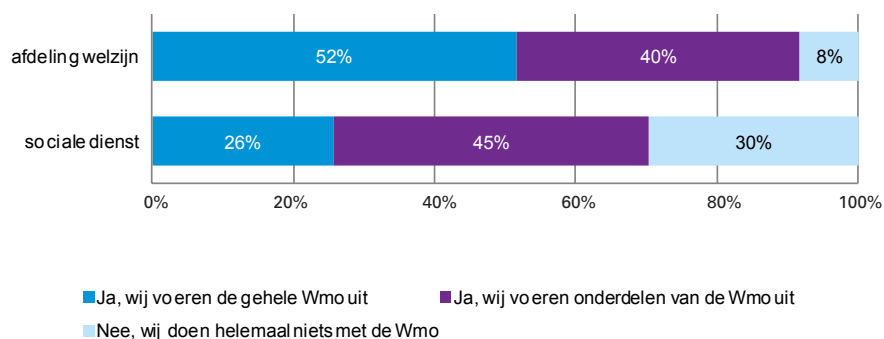
Bij grotere gemeenten is er vaker een scheiding tussen zorg aan de ene kant en werk en inkomen aan de andere kant. Intergemeentelijke sociale diensten (isd-en) hebben relatief weinig Wmo-taken. Als veel taakvelden bij één sociale dienst zijn ondergebracht, is het voor deze diensten makkelijker om breed opgezet beleid maken.

“Er wordt momenteel aan een nieuwe visie gewerkt. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de indeling van de participatieladder. Activering valt daarbij onder Wmo en werk onder Wwb.”

“Participatievisie: ‘Meer doen aan meedoen’. Dit beleidsplan behelst in het kort de volgende hoofdlijnen: - van curatie naar preventie - de burger en zijn verbanden aan zet -netwerksamenwerking op de individuele behoefte - gebiedsgericht werken voor een sterk collectief.”

Figuur 2. Uitvoering taken Wmo naar dienst

### Voert uw dienst taken uit op het terrein van de Wmo?

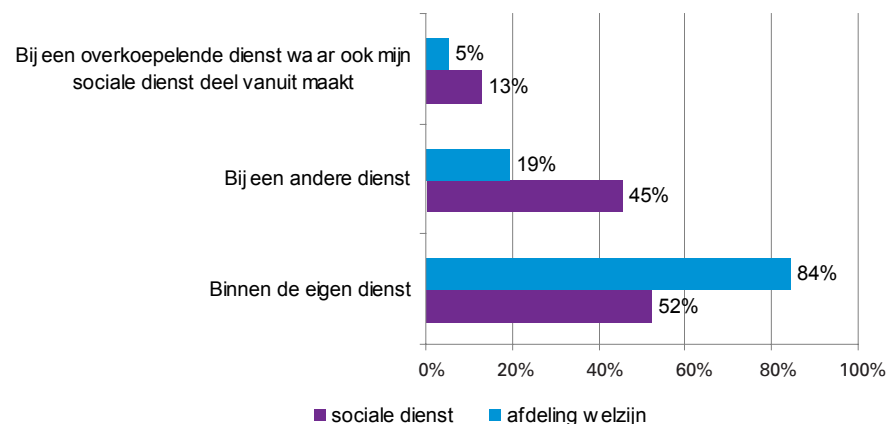


Afdelingen welzijn voeren vaker Wmo-taken uit dan sociale diensten. De budgettaire verantwoordelijkheid voor de Wmo ligt dan ook veel vaker binnen deze afdeling.

Een kwart van de sociale diensten voert de hele Wmo uit. In kleinere gemeenten is dat minder vaak het geval. Toekenning van individuele voorzieningen vindt echter bij vrijwel elke sociale dienst plaats.

Figuur 3. Budgettaire verantwoordelijkheid uitvoering Wmo (meer dan één antwoord mogelijk)

### Waar ligt binnen uw gemeente de budgettaire verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de Wmo?



# Hoofdstuk\_2

## Koppeling van Wwb en Wmo in de uitvoering

### Koppeling van Wwb en Wmo in de uitvoering

Hoe vaak voeren gemeenten al activiteiten uit op het grensvlak van Wwb en Wmo? Dit hoofdstuk laat zien hoeveel gemeenten activiteiten hebben en hoeveel mensen daar aan meedoen.

Gemeenten kunnen de Wwb en Wmo in de praktijk op verschillende manieren koppelen. Ten eerste kunnen ze mensen die binnen de doelgroep van beide wetten vallen zoveel mogelijk in samenhang ondersteunen, via één loket of door intensieve samenwerking tussen de betrokken professionals uit het veld van werk, inkomen, zorg en soms ook onderwijs.

Ten tweede kunnen gemeenten bijstandsgerechtigden als vorm van activering Wmo-taken laten uitvoeren bijvoorbeeld als alfa-hulp of chauffeur voor Wmo-vervoer. Dit kan op een werkervaringsplek of in de vorm van vrijwilligerswerk. Deze monitor schetst een beeld van de tweede benadering: het inzetten van bijstandsgerechtigden voor Wmo-taken of -voorzieningen. In navolging van het Verwey-Jonker Instituut maken we daarbij onderscheid tussen een benadering vanuit de Wmo en een benadering vanuit de Wwb<sup>5</sup>, afhankelijk van het perspectief van waaruit activiteiten worden opgezet.

5 Stavenuiter, M. & Klein, M. van der (2010). Op het kruispunt van twee wetten. Gemeentelijke samenhang van Wmo en Wwb. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut. Zie ook: Stavenuiter, M., Dekker, F. & Klein, M. van der (2010) Kansen voor het kruispunt Wmo-Wwb. Tien overwegingen bij een gecombineerd participatiebeleid. Wmo Instrument 02. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

## 2.1 Welke doelgroepen hebben baat bij de koppeling van Wwb en Wmo?

Activiteiten op het grensvlak van de Wmo en de Wwb bieden meerwaarde voor twee groepen Wwb'ers:

- > Wwb'ers die ook zijn aangewezen op zorgvoorzieningen van de Wmo. Voor deze groep is het prettig en efficiënt als de verschillende professionals waarmee ze te maken hebben zorg en ondersteuning op elkaar afstemmen.
- > Wwb'ers met een wat grotere afstand tot de arbeidsmarkt. Zij kunnen (nog) geen regulier werk verrichten, maar wel in het kader van hun activering of re-integratie bijdragen aan de Wmo-voorzieningen in hun gemeente. Daardoor zullen ze meer gaan participeren. Vraag blijft wel in hoeverre de meest kwetsbare Wwb'ers zich wel op deze manier kunnen ontplooiën (zie ook paragraaf 3.3 over knelpunten bij de koppeling van Wwb en Wmo).

### Om hoeveel mensen gaat het?

Het is moeilijk te bepalen hoe groot de twee groepen zijn die profiteren van de koppeling van Wwb en Wmo. Om een schatting te maken van de hoeveelheid mensen die de doelgroep van beide wetten vormen, kijken we naar de participatiepositie van bijstandsgerechtigden aan de hand van de participatieladder. Over het algemeen zijn vooral de klanten op de onderste twee treden (geïsoleerd en sociale contacten buitenshuis) gebaat bij zorg en sociale activering. Het gaat dan om 45% van de bijstandsgerechtigden.

Een andere benaderingswijze is om te kijken naar het aantal klanten met meerdere belemmeringen of problemen. Hoe meer belemmeringen iemand

heeft, hoe groter de kans dat er meerdere professionals bij zo iemand betrokken zijn. Het eerste deel van de Divosa-monitor 2011 geeft een overzicht van de belemmeringen voor uitstroom bij bijstandsgerechtigden.<sup>6</sup> Het blijkt dat een vijfde van de bijstandsgerechtigden geen belemmeringen voor uitstroom uit de bijstand heeft. Het overige deel heeft een combinatie van een of meer belemmeringen.

Tabel 1. Belemmeringen voor uitstroom bij bijstandsgerechtigden

Gemiddeld % van de bijstandsgerechtigden met:	Totaal (n=89)
geen belemmeringen	21%
lage/verouderde opleiding	33%
fysieke belemmeringen	30%
sociale belemmeringen	26%
geen werkervaring	24%
psychische belemmeringen	26%
hoge leeftijd	22%
vervullen zorgtaken	13%

Er zijn combinaties van belemmeringen mogelijk, waardoor het totaalpercentage boven de 100 uitkomt.

Volgens een onderbouwde schatting heeft 40% van de uitkeringsgerechtigden (een bredere groep dan bijstandsgerechtigden alleen) met meerdere problemen of multi-problematiek te maken. Omdat belemmeringen meestal niet geregistreerd worden, blijft dit een zeer globale inschatting.<sup>7</sup>

<sup>6</sup> Divosa-monitor 2011 deel 1 (2011). Grenzen verleggen. Sociale diensten en participatiebevordering. Utrecht: Divosa.

<sup>7</sup> Bosselaar H., Maurits, E. Molenaar-Cox, P. en Prins, R. (2010) Multiproblematiek bij cliënten. Verslag van een verkenning in relatie tot (arbeids)participatie. Meccano/Astri.



De omvang van de groep Wwb'ers met grote afstand tot de arbeidsmarkt is ook het beste in te schatten door te kijken naar de onderste twee treden van de participatieladder. Dit alles betekent dat naar schatting 40-45% van de Wwb'ers kan profiteren van de koppeling van Wwb en Wmo.

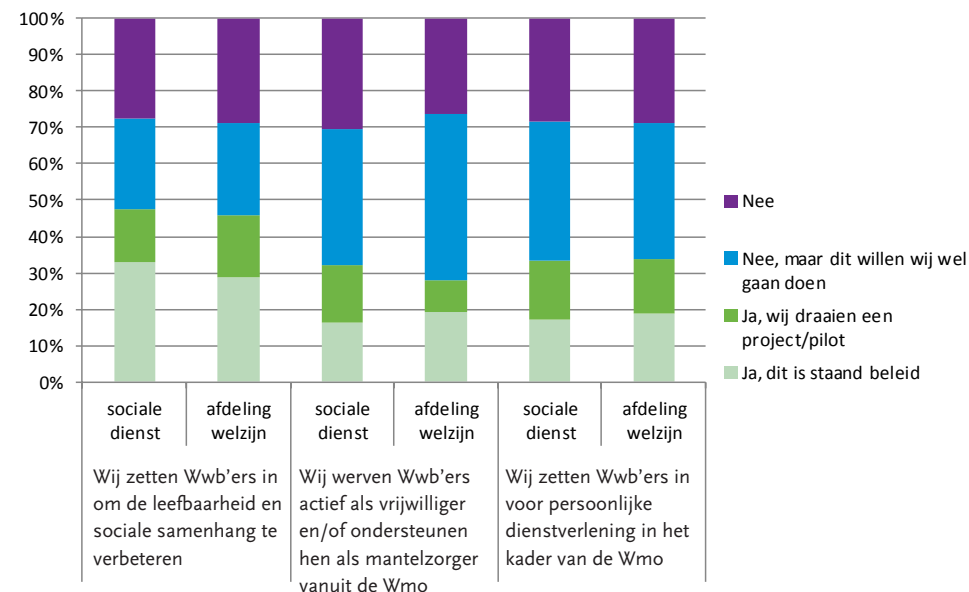
## 2.2 Participatieprojecten met de doelstellingen van de Wmo als uitgangspunt

Gemeenten kunnen op drie manieren vanuit de Wmo een koppeling maken met de Wwb:

- > Gemeenten laten bijstandsgerechtigden met behoud van uitkering meehelpen om de leefbaarheid en sociale samenhang in de wijk te verbeteren.
- > Gemeenten laten bijstandsgerechtigden persoonlijke diensten verlenen op het gebied van wonen, welzijn en zorg, bijvoorbeeld klusjesdiensten.
- > Gemeenten werven Wwb'ers als vrijwilligers of ondersteunen hen als mantelzorgers.

Voor al deze mogelijkheden geldt dat een kleine 30% van de gemeenten de niet toepast en daar ook geen plannen toe heeft. Dat blijkt uit de antwoorden van zowel afdelingen welzijn als sociale diensten.

Figuur 4. Manieren waarop gemeenten vanuit de Wmo een koppeling maken met de Wwb



Gemeenten zetten Wwb'ers het meest in om de leefbaarheid en sociale samenhang te verbeteren. Voor ongeveer 30% van de gemeenten is dit stand beleid. De andere twee manieren van koppeling zijn minder vaak stand beleid. Wel zijn gemeenten vaker van plan die andere koppelingsmanieren in de toekomst te gaan toepassen. Ook dit blijkt uit de antwoorden van zowel afdelingen welzijn als van sociale diensten.

“Wij zetten Wwb’ers in bij het Wmo-servicepunt.”

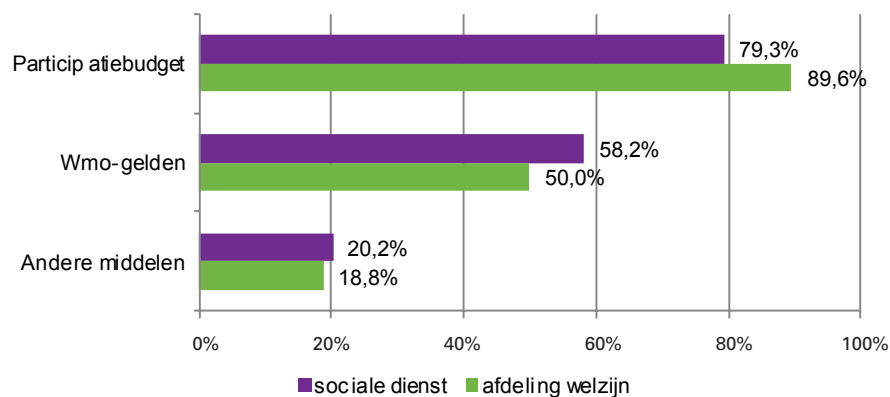
“Wij zitten in ons maag met de concurrentievervalsing. Hoe onderscheid te maken tussen klusjes en diensten, die een commercieel bedrijf (schilder, tuinman, timmerbedrijf, klussendienst, comfortdienst) prima zou kunnen verrichten. De goeiigheid uit de Wmo zit de werkgelegenheid dwars.”

Volgens medewerkers van sociale diensten doet gemiddeld 3% van het totaal aantal Wwb/Wij-gerechtigden in hun gemeente mee aan de activiteiten die zij vanuit de Wmo organiseren. Volgens de afdelingen welzijn is dit 4%. De activiteiten worden vooral gefinancierd met het participatiebudget. Medewerkers van de afdelingen welzijn melden dit vaker dan medewerkers van sociale diensten. Die zeggen weer vaker dat initiatieven ook met Wmo-gelden worden betaald.<sup>8</sup>

## Financiering initiatieven

Figuur 5. Financieringsbronnen voor projecten/initiatieven vanuit de Wmo (meer dan één antwoord mogelijk)

Waar ligt binnen uw gemeente de budgettaire verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de Wmo?



“Veel organisaties nemen initiatieven om burgers te betrekken bij bovenstaande activiteiten. Vanuit de Wmo wordt niet actief geworven/gestuurd om Wwb’ers actief bij deze initiatieven/projecten te betrekken, wel burgers in het algemeen.”

“In 2011 draaien pilots m.b.t de inzet van Wsw’ers bij huishoudelijke hulp, was- en strijkdienst, scootmobielpool, kleine woningaanpassingen.”

<sup>8</sup> Verschillen tussen sociale diensten en afdelingen welzijn worden deels veroorzaakt doordat het om verschillende gemeenten gaat. Daarnaast hanteren ze niet altijd dezelfde definitie bij de projecten. Hetzelfde project wordt dan door de een niet als een koppeling gezien maar door de ander wel.

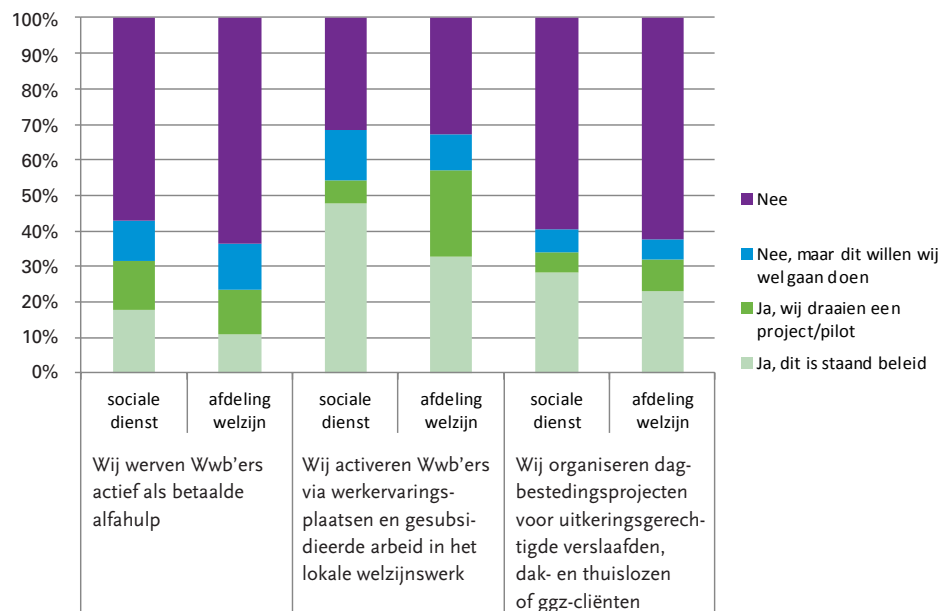
## 2.3 Participatieprojecten met de doelstellingen van de Wwb als uitgangspunt

### Soorten initiatieven

Vanuit de Wwb kunnen gemeenten op de volgende manieren een koppeling leggen met de Wmo:

- > Gemeenten stimuleren sociale activering via werkervaringsplaatsen of gesubsidieerde arbeid in het lokale welzijnswerk
- > Gemeenten werven bijstandsgerechtigden als betaalde alfhulp.
- > Gemeenten organiseren dagbestedingsprojecten voor uitkeringsgerechtigde verslaafden, dak- en thuislozen of ggz-cliënten.

Figuur 6. Manieren waarop gemeenten vanuit de Wwb een koppeling maken met de Wmo



Het activeren van Wwb'ers via werkervaringsplaatsen en gesubsidieerde arbeid in het lokale welzijnswerk maakt het meest onderdeel uit van staand beleid van gemeenten. Medewerkers van sociale diensten melden dit overigens vaker. Ruim 30% van de gemeenten legt op dit gebied geen koppeling tussen Wwb en Wmo. Rond de 60% van de gemeenten zegt Wwb'ers niet actief te werven als betaalde alfhulp en ook geen dagbestedingsprojecten voor uitkeringsgerechtigde verslaafden, dak- en thuislozen of ggz-cliënten te organiseren.

“Wij willen die dagbesteding wel gaan ontwikkelen. Maar eigenlijk zouden we die dagbesteding in de vorm van werk (of iets wat daar op lijkt) willen wegzetten. Vormen van een sociale werkplaats. Eerst werk, de rest eraan hangen. Niet andersom.”

“Wij werven Wwb'ers voor hulp in de huishouding (term alfhulp is verouderd). Het gaat hierbij vooral om Wwb'ers met een aanvullende uitkering (bijvoorbeeld omdat ze al alimentatie ontvangen).”

“Project wijkgericht werken: buurten met uitzicht. Mensen met meer-voudige problematiek bereiken via activering en vrijwilligerswerk.”

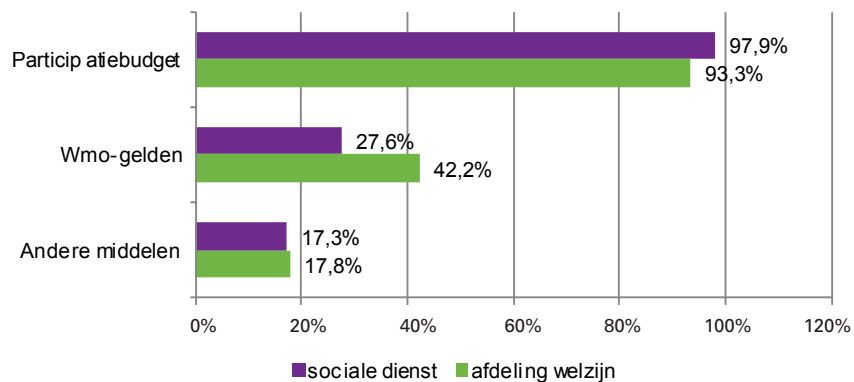
Medewerkers van sociale diensten melden dat gemiddeld 2% van hun Wwb/Wij-klienten deelneemt aan de participatieactiviteiten met de Wwb als uitgangspunt. Medewerkers van afdelingen welzijn komen gemiddeld tot nog geen procent van de bijstandsgerechtigden.

### Financiering initiatieven met de Wwb als uitgangspunt

Ook deze participatieprojecten worden vooral gefinancierd vanuit het participatiebudget. Medewerkers van afdelingen welzijn melden vaker dat er ook Wmo-gelden mee gemoeid zijn.

Figuur 7. Financieringsbronnen voor projecten/initiatieven vanuit de Wwb (meer dan één antwoord mogelijk)

Waar ligt binnen uw gemeente de budgettaire verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de Wmo?

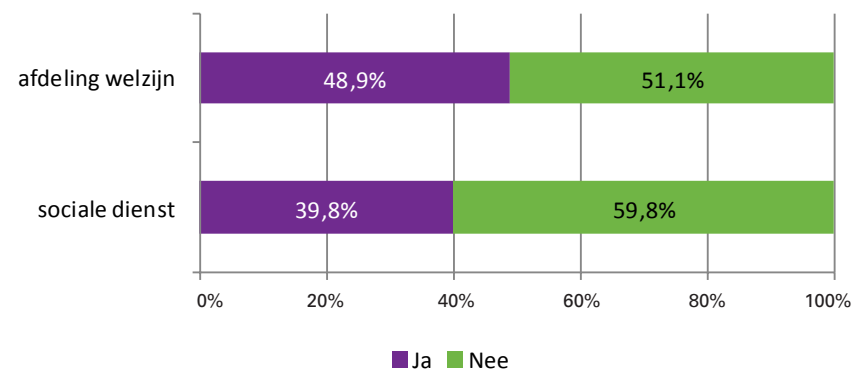


### Waren er al initiatieven vóór de Wmo?

De meeste gemeenten die een koppeling leggen tussen Wmo en Wwb, doen dat pas sinds de invoering van de Wmo in 2007. Afdelingen welzijn deden vaker al voor 2007 projecten op dit gebied.

Figuur 8. Start projecten voor of na invoering Wmo

Deed u soortgelijke projecten op het grensvlak van de Wwb en Wmo ook al voor de invoering van de Wmo in 2007?



## 2.4 Samenwerkingspartners bij participatieprojecten

Bij het opzetten van initiatieven op het grensvlak van Wwb en Wmo werken gemeenten vooral samen met welzijnsinstellingen. Opvallend is dat afdelingen welzijn veel vaker dan sociale diensten samenwerken met roc's en andere opleidingscentra. Ook hebben ze iets vaker woningcorporaties, re-integratiebedrijven, zorginstellingen en welzijnsinstellingen als partner. Sociale diensten werken weer vaker samen met Wsw-bedrijven.

## Thuiszorgmedewerker

Na haar mbo-opleiding bloemschikken in Nijmegen werkte Angela(29) bij verschillende bloemisterijen. Leuk werk, maar door het hoge werktempo en de druk die ze ervaarde, lukte het haar niet om alles te onthouden wat ze moest doen. Ze ging aan de slag bij een maatschappelijke opvangvoorziening, waar ze in de keuken, de linnenkamer en in de schoonmaak werkte, en daarna nog vier maanden in een bloemenzaak, maar echt lekker ging het niet. Toen ging er een lampje branden. Via de stichting Werk in Zicht in Wijchen liet Angela zich testen bij de ggz en zo kwam ze er op haar 21ste achter dat ze pdd nos heeft. “Ineens kon ik mijn problemen beter plaatsen. Ik volg nu al een paar jaar therapie om het te accepteren en er beter mee om te gaan.”

Angela werkt sinds 2003 bij sociale werkvoorziening Breed in Nijmegen. In de afgelopen jaren heeft ze op verschillende locaties en afdelingen gewerkt: in de stoffeerderij, op de Axa-fietsslotaafdeling, bij snoepfabrikant Look-O-look, op de afdeling Post en Print, en tegenwoordig in de thuiszorg.

In 2008 heeft Breed de eerste stap gezet om sw'ers in te zetten voor thuishulpwerkzaamheden (wmo). Angela is er als een van de eersten voor geselecteerd. Ze ging negen maanden naar school - mbo Zorg niveau 1 -, liep zes maanden stage en pakte vervolgens de bus naar haar eerste adres.

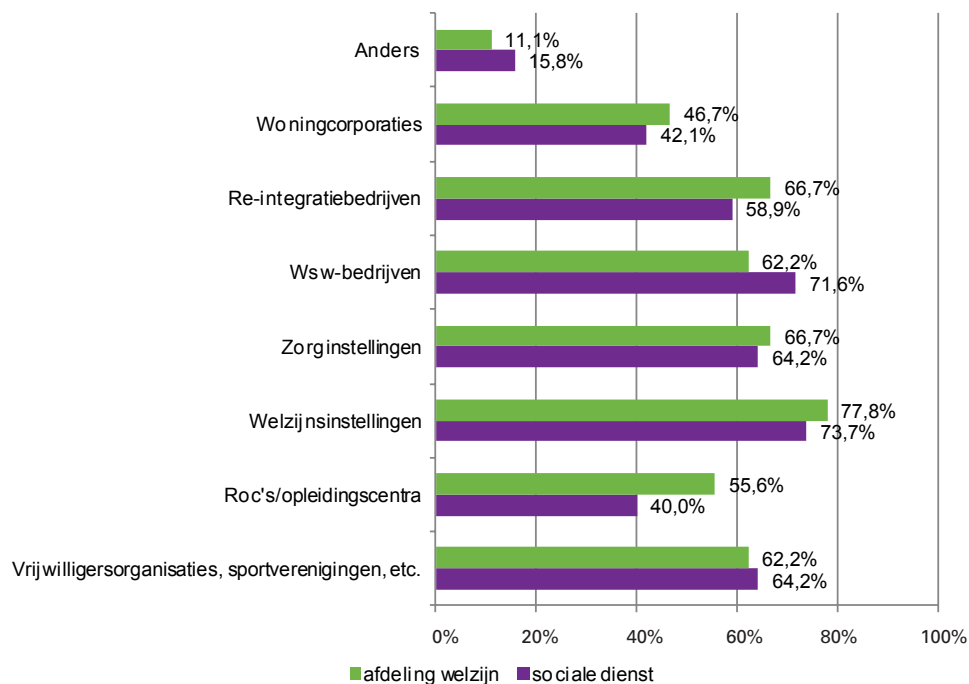
“Ik werk nu bij vier oudere mensen in de buurt van Nijmegen. Het is niet alleen maar schoonmaken wat ik doe, het is ook heel sociaal werk. Je praat met de mensen, leert ze steeds beter kennen en bouwt een band met ze op. Een vrouw zei laatst nog tegen me dat ze erg op me gesteld is geraakt. Dat doet me goed. Ik respecteer de mensen voor wie ik werk en zij zijn dankbaar dat ik er ben. Ik vraag ook altijd hoe ze vinden dat het gegaan is, als ik ergens voor de eerste keer ben.”

“In de toekomst zou ik meer vastigheid willen hebben. Het reizen met de bus naar verschillende adressen is voor mij erg vermoeiend. Op dit moment zou ik daarom niet voor een reguliere werkgever willen werken. Ik ben bang dat er geen begrip voor zou zijn. Nu heb ik de zekerheid dat ik ergens op terug kan vallen als het mis zou gaan en dat ik de nodige aandacht krijg. Mensen hoeven mij niet te behandelen als een porseleinen poppetje hoor, maar ik vind het wel fijn als ze een beetje rekening met me houden, zoals bij Breed.”

*'Ik respecteer de mensen  
voor wie ik werk en zij zijn  
dankbaar dat ik er ben'*



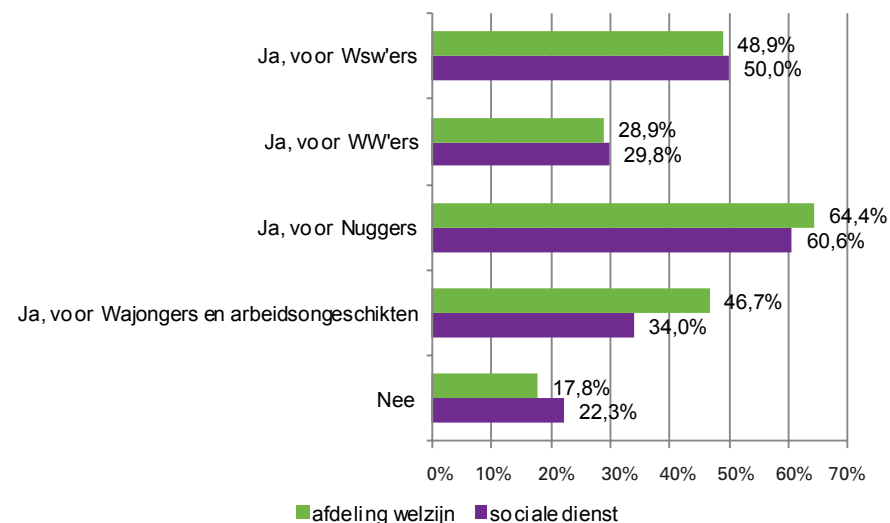
Figuur 9. Samenwerkingspartners voor het opzetten van initiatieven



“De gemeente speelt een belangrijke rol in het geheel, maar niet per se de hoofdrol. Soms moet zij het initiatief nemen en actief opereren. Een andere keer volstaat het faciliteren. Maar het kan ook zijn dat de gemeente zich afzijdig moet houden en het juist aan andere partijen moet overlaten om participatie te bewerkstelligen.”

De meeste projecten op het grensvlak van Wwb en Wmo staan ook open voor niet-uitkeringsgerechtigden of nuggers (bij ruim 60% van de gemeenten) en Wsw'ers (bij bijna 50% van de gemeenten). Afdelingen welzijn laten vaker ook Wajongers en arbeidsongeschikten aan de projecten deelnemen. Ongeveer een vijfde van de gemeenten zegt dat de projecten alleen voor Wwb'ers bedoeld zijn.

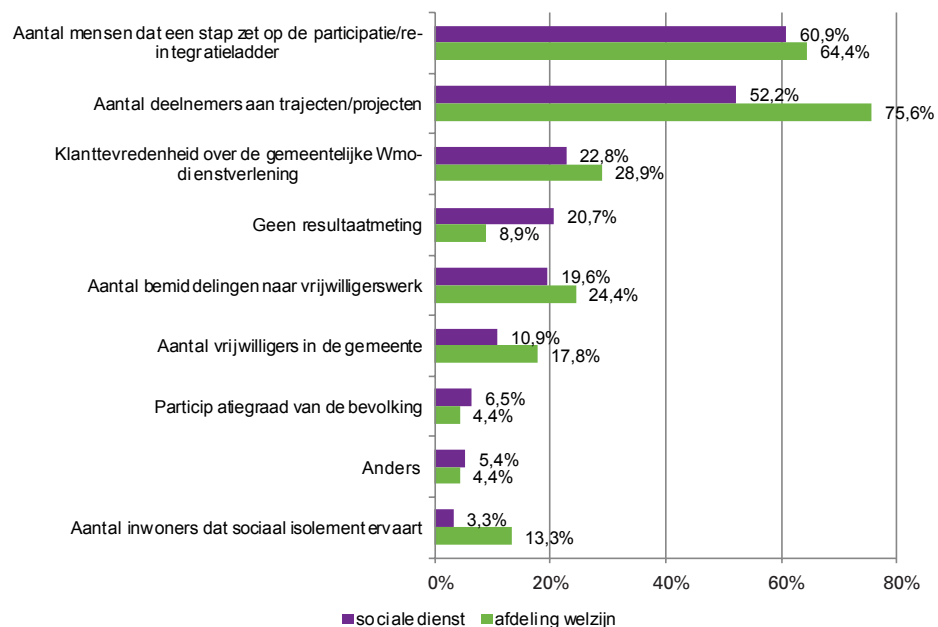
Figuur 10. Wie mag deelnemen aan de initiatieven?



### Hoe meten gemeenten de resultaten?

Het aantal deelnemers aan trajecten/projecten en het aantal mensen dat stijgt op de participatieladder zijn de belangrijkste indicatoren waarmee gemeenten het participatiebeleid op het grensvlak van de Wmo en Wwb monitoren. Ruim een vijfde van de sociale diensten verricht geen resultaatmeting; bij de afdelingen welzijn ligt dit percentage op 9%.

Figuur 11. Indicatoren waarmee gemeenten resultaten van participatiebeleid meten



## 2.5 Nog geen koppeling van Wwb en Wmo

Er zijn ook gemeenten die nog geen projecten uitvoeren op het grensvlak van Wwb en Wmo. De redenen hiervoor zijn uiteenlopend en er zijn geen opvallende verschillen gevonden tussen de antwoorden van de afdelingen welzijn en de sociale diensten.

Gemeenten voeren bijvoorbeeld aan dat dergelijke projecten geen prioriteit hebben, dat ze er nog niet aan toe zijn gekomen, dat er onvoldoende financiële middelen zijn, dat er een afstand is tussen de isd en de gemeente of dat ze kiezen voor maatwerk. Ook het beperkte takenpakket op het terrein van Wmo en een sterke focus op de uitstroom naar betaald werk worden genoemd. Eén dienst zegt dat re-integratie zich vooral richt op individuen en hun mogelijkheden en wensen in relatie tot de vraag van de arbeidsmarkt.

“Sociale zaken wordt uitgevoerd door een aparte regionale sociale dienst. De intentie is om in de regio de samenhang te bewerkstelligen op het gebied van Wwb, Wsw en Wmo.”

“Wij doen sommige zaken wel, maar op individuele basis. Gezien de omvang van onze bestanden is het niet haalbaar hier projecten op te zetten. Wij willen hierover met de regio in overleg.”

Een andere dienst zegt trajecten op het grensvlak geprobeerd te hebben, die niet succesvol zijn geweest. Deze gemeente vindt dat ze geen “trajectenfabriek” moet zijn.

Weer een andere dienst trekt de haalbaarheid in twijfel. Een bestandsanalyse in deze gemeente liet zien dat maar tien personen geschikt leken om iets op het grensvlak van Wwb en Wmo te doen. Ook twee andere diensten zeggen dat het opzetten van dergelijke projecten niet haalbaar is vanwege de beperkte omvang van het bestand of de specifieke problemen van klanten.

# Hoofdstuk\_3

## Voordelen en knelpunten van de koppeling tussen Wwb en Wmo

### Voordelen en knelpunten van de koppeling tussen Wwb en Wmo

Wat zijn de succesfactoren en knelpunten voor activiteiten op het grensvlak van Wwb en Wmo? Volgens gemeenten heeft de koppeling tussen Wwb en Wmo duidelijke voordelen, zowel voor cliënt en samenleving als voor gemeentelijke organisatie zelf.

#### 3.1 Voordelen

##### Voordelen voor cliënt en samenleving

De koppeling van de Wwb en Wmo heeft een dubbel voordeel: mensen met een Wwb-uitkering helpen de Wmo-doelgroep die daardoor langer zelfredzaam blijft. Wwb'ers zelf doen werkervaring op en hebben een zinvolle, nuttige dagbesteding. Beide groepen blijven participeren in de samenleving en voelen zich erbij betrokken. Dat is goed voor het individu (de cliënt) en voor de samenleving. Sommige respondenten vinden dat de koppeling tussen Wwb en Wmo de sociale cohesie en samenhang (in wijken) versterkt. Anderen noemen het positief dat mensen die een uitkering ontvangen iets terug kunnen doen voor de samenleving.

“Voordelen zijn activering van mensen, voorkomen terugval naar isolement enerzijds en anderzijds betekenis die activiteiten voor de samenleving hebben. Ook draagt het bij aan draagvlak voor sociale zekerheid vanuit oogpunt van wederkerigheid.”



Verder wijzen sommige respondenten erop dat de klant met de koppeling tussen Wwb en Wmo meer centraal komt te staan en dat goed afgestemd beleid zorgt voor eenduidigheid voor de klant. De klantvriendelijkheid en klantgerichtheid nemen door de koppeling dus toe, onder andere doordat klanten te maken krijgen met minder gemeentelijke contactpersonen.

### Voordelen voor de gemeentelijke organisatie

Gemeenten vinden dat samenwerking bij Wwb en Wmo leidt tot kostenbesparing en een efficiëntere inzet van mensen en middelen. Dit komt onder andere door de koppeling van budgetten. Door mensen met een Wwb-uitkering in te zetten voor de Wmo-doelgroep, kunnen gemeenten zorgkosten terugdringen en besparen op individuele voorzieningen zoals huishoudelijke hulp. Daarnaast vermindert goed afgestemd beleid overlap tussen afdelingen en leidt het tot efficiencywinst en kostenbesparing. Er hoeven bijvoorbeeld niet langer meerdere medewerkers van een gemeente met één klant bezig te zijn. Eén contactpersoon zorgt voor integrale hulp- en dienstverlening.

“Integraal beleid en integrale hulp- en dienstverlening aan gezamenlijke doelgroepen; Gebruik van gezamenlijke instrumenten t.b.v. diagnose, indicering, groei mogelijkheden; Slimmer omgaan met de beschikbare budgetten t.b.v. onze burgers.”

“We voorkomen dubbel werk door gebruik te maken van de wederzijdse expertise en wederzijdse beleidsversterking.”

## 3.2 Knelpunten

Ondanks de voordelen van de koppeling tussen Wmo en Wwb, ervaren bijna alle gemeenten ook knelpunten. Medewerkers van afdelingen welzijn lopen daar vaker tegenaan dan medewerkers van sociale diensten.

### Inzetbaarheid en capaciteiten van Wwb'ers

De beperkte inzetbaarheid en capaciteiten van Wwb'ers vormen het grootste knelpunt. Een groot deel van de doelgroep heeft belemmeringen (psychologisch, psychiatrisch, sociaal of medisch) die het moeilijk maken om hen in te zetten voor de kwetsbare Wmo-doelgroep. Klanten moeten soms eerst een voortraject doorlopen. Bovendien moeten ze heel intensief begeleid worden en dat is kostbaar. Daarnaast is de motivatie van sommige Wwb'ers beperkt en is de continuïteit van hun inzetbaarheid een struikelblok voor gemeenten. Eén dienst geeft aan dat projecten op het grensvlak van Wwb en Wmo vooral succesvol zijn met Wwb'ers met veel capaciteiten. Het probleem is dat bij uitstroom van die Wwb'ers meteen de kwaliteit van de projecten in het geding is.

“Het blijkt dat mensen die een Wwb uitkering krijgen en vrijwilligerswerk willen doen, dit al doen. Hoe krijg je een groep in beweging als ze dit niet willen?”

“Niet alle Wwb'ers zijn klakkeloos inzetbaar. Dat is een hardnekkig vooroordeel.”

“Veel uitkeringsgerechtigden hebben dusdanige belemmeringen dat ze alleen met intensieve begeleiding (en dus tegen hoge kosten) kunnen worden ingezet.”

### Financiering en wettelijk kader

44% van de sociale diensten en 61% van de afdelingen welzijn noemt schotten in de financiering en het wettelijk kader als hindernis voor integrale zorg. Er zijn gescheiden financiële stromen en er is vaak geen integrale beleidsvisie. Dit leidt tot discussies over wie wat moet betalen. En dat bemoeilijkt extra samenwerking. In sommige gevallen heeft een gemeente domweg te weinig financiële middelen.

“Wettelijk kader; er dient steeds administratie op persoonsniveau plaats te vinden waar mee bezig is.”

“Qua financiering vanuit het Rijk zijn er schotten, die belemmerend kunnen werken (rekening moeten houden met de verschillende voorwaarden die voor een budget gelden). Daarnaast bestaat er binnen de gemeente en bij externe organisaties nog een verkokering v.w.b. taken en beleid.”

### Moeilijk meetbare resultaten

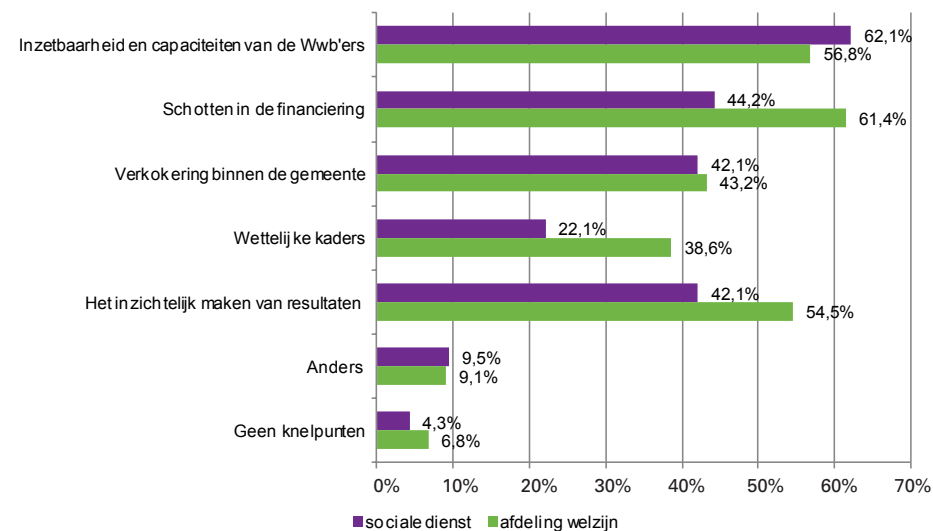
Een andere belemmering voor integrale zorg is dat het lastig is de resultaten inzichtelijk te maken. 55% van de afdelingen welzijn en 42% van de sociale diensten noemt dit een knelpunt. Vaak leveren projecten op het grensvlak van Wwb en Wmo maatschappelijke meerwaarde op die moeilijk meetbaar is, bijvoorbeeld het terugdringen van sociaal isolement, het verminderen van zorgafname of terugdringen van criminaliteit. Eén dienst noemt dit punt in samenhang met verkokering in de organisatie en schotten in de financiering: wie strijkt met de eer en wie verantwoordt de kosten?

### Verkokering

Ten slotte ervaart ruim 40% van de diensten verkokering binnen de gemeente als knelpunt. De samenwerking tussen afdelingen met een andere doelgroep

en andere taken is lastig. Soms botsen de verschillende werkwijzen, of ontbreekt een integrale visie of voldoende samenhang. Wanneer een gemeente onderdeel is van een intergemeentelijke sociale dienst kan dat op lokaal niveau efficiënt overleg en afstemming in de weg staan omdat de isd te maken heeft met visies van meerdere gemeenten.

Figuur 12. Knelpunten voor koppelingen tussen Wmo en Wwb



“Vanuit bezuinigingsdrift wordt ‘het blik uitkeringsgerechtigden’ snel als de oplossing voor de groeiende zorgvraag gezien (vergrijzing). Dit geeft enerzijds een kwaliteitsvraag (kunnen deze mensen wel het gewenste zorgniveau bieden). Anderzijds neemt met de vergrijzing ook de krapte op de arbeidsmarkt toe en zal er ook een kwantitatief probleem zijn. De oplossing is dus niet toekomstbestendig!”

### Eerdere inventarisatie knelpunten

De belemmeringen voor en koppeling van Wmo en Wwb die uit dit onderzoek naar voren komen bevestigen het beeld van een onderzoek uit 2008 van Movisie.<sup>9</sup> Daarin werden de volgende knelpunten genoemd:

1. In het maatschappelijk debat en de gemeentelijke beleidsvorming ligt de nadruk nog te veel op maatschappelijke participatie in de vorm van arbeid. Andere vormen van participatie worden nog te veel ondergewaardeerd.
2. Er is een kloof tussen de wereld van betaald werk en die van welzijn en zorg. Zowel op de beleidsafdelingen als in de uitvoering wordt nog weinig samengewerkt. Visies, activiteiten en taal verschillen nog te veel van elkaar.
3. Mogelijkheden en kansen voor de activering van kwetsbare burgers worden vaak niet gezien of te duur geacht omdat ze niet leiden tot uitstroom uit de uitkering.
4. De resultaten van de ondersteuning van kwetsbare mensen bij participatie is vaak niet makkelijk te objectiveren of te kwantificeren.

“Projecten op het gebied van sociale activering, dagbesteding en vrijwilligerswerk voor uitkeringsgerechtigden staan nog in de kinderschoenen. Om budgettaire redenen wordt hier ook geen prioriteit aan gegeven.”

<sup>9</sup> Brink, C. en Verschelling-Hartog, M. (2008) Perspectief op echt meedoen. Een verkenning van vernieuwende combinaties van Wmo en andere wetten. Movisie: Utrecht.

# Hoofdstuk 4

## Conclusie

### Conclusie

Hoewel gemeenten al voor de definitieve invoering van de Wmo in 2007 kansen zagen voor samenwerking en verbanden met de Wwb, blijken er in 2011 alleen nog maar kleinschalige initiatieven te zijn. Ze worden in grote meerderheid gefinancierd vanuit het participatiebudget.

#### **Nog weinig koppeling in beleid...**

In de meeste gevallen bestaat integraal participatiebeleid alleen op papier of gaat het om plannen. Een ruime meerderheid van de sociale diensten en afdelingen welzijn van gemeenten heeft wel een participatievisie, maar meestal ontbreekt een duidelijke definitie van participatie en wordt het ook niet duidelijk of er echt een koppeling is de tussen Wwb en Wmo. Wel richten sociale diensten zich meestal niet alleen op werk, maar ook op andere vormen van participatie zoals inburgering, onderwijs, armoede, schuldhulpverlening en sociale werkvoorziening.

#### **... of in uitvoering**

In de praktijk blijkt ongeveer zeven op de tien gemeenten vanuit de Wmo een koppeling te leggen met de Wwb of wil dat gaan doen. Hierbij gaat het vooral om het inzetten van Wwb'ers om de leefbaarheid en sociale samenhang te verbeteren. Ongeveer de helft van de gemeenten maakt vanuit de Wwb een koppeling met de Wmo of wil dat gaan doen, vooral door het activeren van Wwb'ers via werkervaringsplaatsen of gesubsidieerd werk in het lokale welzijnswerk. Het is overigens de vraag of het hier niet gaat om reguliere re-integratieactiviteiten Zeker omdat ruim de helft van de gemeenten deze activiteiten ook al uitvoerde voor de invoering van de Wmo.

### Integraal participatiebeleid steeds urgenter

Gemeenten die al wel projecten op het grensvlak van Wwb en Wmo uitvoeren zijn daar positief over. Ze vinden het integrale beleid klantvriendelijker en effectiever en melden dat het leidt tot kostenbesparing. Dat laatste is belangrijk nu er binnenkort flinke bezuinigingen zijn te verwachten op het terrein van participatie. Om kwetsbare groepen met krimpende budgetten toch te helpen met participeren is integraal beleid van cruciaal belang. Het gaat dan niet meer alleen om de koppeling van Wwb (straks Wwnv) met Wmo, maar ook met Awbz-begeleiding en jeugdzorg.

### Lessen voor nieuwe initiatieven

Dit onderzoek laat zien waar gemeenten en Rijk rekening mee moeten houden om nieuwe initiatieven op het grensvlak van Wwb en Wmo tot een succes te maken. De budgetten moeten zo min mogelijk gescheiden zijn en de betrokken afdelingen en diensten moeten samen optrekken. Een gedeelde visie op participatie is daarbij essentieel. Wel moeten gemeenten rekening houden met het andere uitgangspunt van beide wetten. Voor de Wwb staat werk immers voorop. Wwb'ers die een reguliere baan aankunnen mogen dus niet in de uitkering gehouden worden om op een goedkope manier Wmo-taken uit te voeren. Anderzijds kunnen juist de beperkte inzetbaarheid en capaciteiten van Wwb'ers projecten bemoeilijken. Deze lessen zijn voor een deel ook relevant voor toekomstige dwarsverbanden van de Wwnv met Wmo/Awbz en de jeugdzorg.

## Bijlage

### Methodologische verantwoording

Voor dit onderzoek naar de koppeling van Wwb en Wmo is een enquête uitgezet onder managers van sociale diensten (leden van Divosa). Ook is een vragenlijst verspreid onder hoofden van afdelingen welzijn. Met deze uitgebreide, gestructureerde vragenlijst zijn opvattingen, werkwijzen en cijfers opgevraagd. De data zijn verzameld en geanalyseerd met behulp van het computerprogramma voor statistische procedures SPSS.

### Ontbrekende waarden en afronding

In deze monitor hebben we de resultaten per vraag gerapporteerd, waarbij we soms onderscheid maken naar grootteklasse. De respondenten die een vraag niet beantwoord hebben, zijn voor de betreffende vragen niet meegenomen. Dit zijn de zogenaamde 'missing values' (ontbrekende waarden). Door afrondingsverschillen telt de procentuele verdeling niet altijd keurig op tot 100%, maar wisselt die tussen 99% en 101%.

### Invloed achtergrondkenmerken

Om de mogelijke invloed van achtergrondkenmerken (zoals gemeentegrootte en de grootte van het klantenbestand) te achterhalen hebben we Spearman rangcorrelaties en correlatieanalyses uitgevoerd. Spearman rangcorrelaties meten de sterkte en richting van een verband tussen twee variabelen. Verbanden gelden standaard als significant bij een betrouwbaarheid van 95%. Een correlatieanalyse toetst de samenhang tussen twee variabelen. Een correlatie van .30 of hoger ( $\alpha=.05$ , dat wil zeggen 5% kans op ten onrechte aannemen van een verband) wordt in de sociale wetenschappen algemeen geïnterpreteerd als een verband tussen twee variabelen. Wanneer een achtergrondkenmerk invloed heeft op de resultaten vermelden we dit in de rapportage.

## Respons

Aan dit onderzoek werkten 133 sociale diensten en 62 afdelingen welzijn mee. De 133 sociale diensten vertegenwoordigen 213 gemeenten; 51% van de 418 gemeenten die Nederland op 1 januari 2011 telde. Bij 90% van de gemeenten waarvan de afdeling welzijn meewerkte aan het onderzoek nam ook de sociale dienst deel.

Tabel 2. Respons

	Sociale diensten		Afdelingen welzijn	
	Leden Divosa	Respons (als % van leden Divosa)	Leden Divosa	Respons (als % van leden Divosa)
Kleinere diensten	232	33%	232	15%
Isd	34	79%	34	26%
G32	31	84%	31	35%
G4	4	100%	4	25%
Totaal	301	44%	301	21%

## Begrippenlijst

Awbz	Algemene wet bijzondere ziektekosten (Awbz); deze wet dekt medische kosten voor langdurige zorg (thuis of in een zorginstelling) die niet onder de zorgverzekering valt. Vanaf 2013 valt Awbz-zorg buiten een zorginstelling (extramuraal) onder de verantwoordelijkheid van gemeenten.
G4	De vier grote steden: Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht
G32	De 32 grotere steden: Alkmaar, Almelo, Almere, Amersfoort, Apeldoorn, Arnhem, Breda, Deventer, Dordrecht, Ede, Eindhoven, Emmen, Enschede, Groningen, Haarlem, Haarlemmermeer, Heerlen, Helmond, Hengelo, 's-Hertogenbosch, Leeuwarden, Leiden, Lelystad, Maastricht, Nijmegen, Schiedam, Sittard-Geleen, Tilburg, Venlo, Zaanstad, Zoetermeer en Zwolle.
Ggz	Geestelijke gezondheidszorg; instelling voor preventieve hulp, crisishulp en kortdurende en langdurende zorg bij psychische klachten en verslaving.
Isd	Intergemeentelijke sociale dienst
Jeugdzorg	Intensieve hulp bij het oplossen van gezinsproblemen voor jongeren tot en met achttien jaar en hun ouders. Deze zorg valt nu nog deels onder de Awbz of provincies, maar gaat uiterlijk 2016 naar de gemeenten.

Loondispensatie	Loondispensatie betekent dat de werkgevers mensen met een lichamelijke, psychische of verstandelijke handicap een lager loon mogen betalen, dat rekening houdt met hun lagere productie. De gemeente vult dit loon aan tot (maximaal) 100% van het wettelijk minimumloon. Loondispensatie wordt een onderdeel van de Wet werken naar vermogen die in 2013 wordt ingevoerd.
Nuggers	Niet-uitkeringsgerechtigden; mensen zonder werk of uitkering die soms ook doelgroep vormen van participatie- en re-integratiebeleid.
Participatiebudget	Het participatiebudget is een bundeling van budgetten voor inburgering, scholing en re-integratie. Het laatste budget valt onder de Wwb en is ook wel bekend als het Wwb werkdeel.
Participatieladder	Een meetinstrument waarmee je van burgers kunt vaststellen in hoeverre ze meedoen in de samenleving. De ladder is onderverdeeld in zes treden: 1: geïsoleerd, 2: sociale contacten buitenshuis, 3: deelname aan georganiseerde activiteiten (cursus, vereniging), 4: onbetaald werk, 5: betaald werk met ondersteuning, 6: betaald werk. Er zijn ook vergelijkbare instrumenten zoals re-integratieladders.
Pgb	Persoonsgebonden budget; geld waarmee mensen zelf zorgvoorzieningen mogen regelen.
Roc	Regionaal opleidingscentrum; instelling voor middelbaar beroepsonderwijs.

VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Wajong	Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten; jonggehandicapten en studenten die op jonge leeftijd arbeidsongeschikt raken, krijgen via de Wajong ondersteuning bij het vinden van werk of een (aanvullende) uitkering. UWV voert deze wet uit. De Wajong wordt in 2013 voor gedeeltelijk arbeidsongeschikte Wajongers vervangen door de Wwnv.
Werkdeel	Deel van het participatiebudget dat is bedoeld om bijstandsgerechtigden aan het werk te helpen.
Wij	Wet investeren in jongeren; deze wet regelt dat jongeren onder de 27 jaar die niet werken of naar school gaan van de gemeente een werk- en of leeraanbod krijgen. Deze wet wordt in 2013 vervangen door de Wwnv.
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning; deze wet regelt voorzieningen, hulp en ondersteuning die mensen met een beperking nodig hebben om mee te doen aan de maatschappij. Deze wet wordt uitgevoerd door gemeenten.
Wsw	Wet sociale werkvoorziening; deze wet helpt mensen met een lichamelijke, psychische of verstandelijke handicap aan betaald werk in de sociale werkvoorziening of met ondersteuning vanuit de sociale werkvoorziening. Deze wet wordt uitgevoerd door gemeenten.

Wwb	Wet werk en bijstand; deze wet regelt een uitkering voor mensen zonder inkomsten met een verplichting om werk te zoeken. De financiering van de Wwb bestaat uit een inkomensdeel waarmee gemeenten de uitkeringen kunnen betalen en een werkdeel voor re-integratieactiviteiten.
Wwnv	Wet werken naar vermogen; wet in voorbereiding die vanaf 1 januari 2013 de Wwb, Wij, Wsw en een deel van de Wajong vervangt. Deze wet zal worden uitgevoerd door gemeenten.

## Literatuur

Bosselaar H., Maurits, E. Molenaar-Cox, P. en Prins, R. (2010) Multiproblematiek bij cliënten. Verslag van een verkenning in relatie tot (arbeids)participatie. Meccano/Astri

Divosa (2005) De Wmo: voor wie, door wie? Keuzes en kansen voor sociale diensten, Utrecht

Divosa (2011) Grenzen verleggen: Divosa-monitor 2011 - deel 1: Sociale diensten en participatiebevordering, Utrecht

Doteye Government Solutions (2011) Besparingsprogramma Wmo 2011. Heerhugowaard.

Stavenuiter, M. & Klein, M. van der (2010) Op het kruispunt van twee wetten. Gemeentelijke samenhang van Wmo en Wwb. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Stavenuiter, M., Dekker, F. & Klein, M. van der (2010) Kansen voor het kruispunt Wmo-Wwb. Tien overwegingen bij een gecombineerd participatiebeleid. Wmo Instrument 02. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.



De leden van Divosa, gemeentelijke managers op het terrein van participatie, werk en inkomen, willen dat iedereen aan de samenleving kan deelnemen. Liefst in de vorm van betaald werk.

Dat kan alleen als we de mogelijkheden van mensen beter benutten. Aandacht hebben voor wat mensen wèl kunnen. Dus ook voor de talenten van mensen die niet in staat zijn volledig te voorzien in hun inkomen. Aan hen vraagt Divosa dat zij meedoen naar vermogen. Dat is niet alleen beter voor henzelf. Het draagt ook bij aan een duurzaam en betaalbaar stelsel van sociale zekerheid.

Die ambitie vraagt van Divosa-leden dat ze de kwaliteiten van mensen herkennen, ontwikkelen en weten in te zetten. Dat ze zich daar - elke dag opnieuw - in willen verbeteren, actief samenwerken op werkpleinen en daarbuiten en verantwoording afleggen over de resultaten.

Divosa wil haar leden daarbij ondersteunen.

The logo for Divosa, featuring the word "Divosa" in white text on an orange rounded rectangular background with a white outline.

Dit onderzoek is uitgevoerd door CAB Groningen in opdracht van Divosa



## Colofon

### **Uitgave**

© november 2011, Divosa, Utrecht

ISBN 978-90-75892-48-2

### **Hoofdredactie**

Marije van Dodeweerd, Divosa

### **Redactie**

Alexandra Bartelds, Divosa

Hidde Brink, Divosa

Eelco Westerhof, CAB Groningen

### **Auteurs**

Eelco Westerhof, CAB Groningen

Marije Nanninga, CAB Groningen

### **Auteurs portretten**

Jolanda van den Braak

Peter Boorsma, Aranda Marketing & Communicatie

### **Eindredactie**

Anneke Nunn

### **Fotografie**

Jeroen Poortvliet

### **Vormgeving**

Marion Klerken, YON-Vormgeefwerk

Al voor de invoering van de Wmo zagen gemeenten kansen voor samenwerking en verbanden tussen Wwb en Wmo. Het tweede deel van de Divosa-monitor 2011 bekijkt of gemeente zo'n koppeling maken, welke initiatieven ze ontplooiën en wat de knelpunten en succesfactoren daarbij zijn.

In 2011 blijken er alleen nog maar kleinschalige initiatieven te bestaan op het grensvlak van Wwb en Wmo. En dat is slecht nieuws. Want met forse bezuinigingen in aantocht is het alleen maar belangrijker geworden om win-winsituaties te zoeken in gemeentelijk participatiebeleid.

Dit onderzoek laat zien waar gemeenten rekening mee moeten houden om initiatieven op het grensvlak van Wwb en Wmo tot een succes te maken.

Oudenoord 174 | Postbus 407 | 3500 AK Utrecht  
T 030 - 233 23 37 | F 030 - 233 37 26 | [info@divosa.nl](mailto:info@divosa.nl)

[www.divosa.nl](http://www.divosa.nl)

